

Vastaus kirjalliseen kysymykseen etnisyyteen perustuvasta positiivisesta erityiskohtelusta luopumisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Olli Immosen /ps näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 290/2017 vp:

Mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä niin kutsutun etnisyyteen perustuvan positiivisen erityiskohtelun kitkemiseksi Suomessa?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014) säädetään yhdenvertaisuuden edistämisestä ja syrjinnän kiellosta. Lain 9 §:n mukaan positiivinen erityiskohtelu, eli sellainen oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen taikka syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen, ei kuitenkaan ole syrjintää.

Perustuslain 6 § 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Säännös ilmaisee paitsi perinteisen vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta myös ajatuksen tosiasiallisesta tasa-arvosta. Yhdenvertaisuussäännös ei edellytä kaikkien kansalaisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia. Perustuslain yleistä yhdenvertaisuussäännöstä täydentää perustuslain 6 §:n 2 momentin sisältämä syrjintäkielto, jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan esimerkiksi alkupeuran perusteella. Ollakseen hyväksyttävää perustuslain 6 §:n 2 momentin kannalta erottelu tulee voida perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla, minkä lisäksi huomiota tulee kiinnittää menettelyn oikeasuhtaisuuteen. Pykälä ei siis kiellä kaikenlaista erontekoa ihmisten välillä, vaikka erottelu perustuisi syrjintäsäännöksessä nimenomaan mainittuun syyhyn. Olennaista on, voidaanko erottelu perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Tämä ilmenee myös valitusta sanamuodosta "ilman hyväksyttävää perustetta asettaa muihin nähden eri asemaan". Säännös ei estä tosiasiallisen tasa-arvon turvaamiseksi tarpeellista positiivista erityiskohtelua eli tietyn ryhmän asemaa ja olosuhteita parantavia toimia.

Perusoikeuksien käytännön toteutumisen kannalta ei ole perustuslain 22 §:n esitöiden mukaan riittävää, että julkinen valta pidättäytyy itse puuttumasta perusoikeuksiin. Usein perusoikeuksien tosiasiallinen toteutuminen edellyttää julkisen vallan aktiivisia toimenpiteitä, esimerkiksi tosiasiallisten edellytysten luomiseksi perusoikeuksien käyttämiselle. Säännös korostaa pyrkimystä perusoikeuksien aineelliseen turvaamiseen muodollisen, menettelyvaatimuksiin liittyvän perusoikeusturvan rinnalla.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 290/2017 vp

Työelämä kuuluu yhdenvertaisuuslain soveltamisalaan. Edistämismääräyksen mukaan työnantajan on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista työpaikalla ja työpaikan tarpeet huomioon ottaen kehitettävä työoloja sekä niitä toimintatapoja, joita noudatetaan henkilöstöä valittaessa ja henkilöstöä koskevia ratkaisuja tehtäessä. Edistämistoimenpiteiden on oltava toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Myös viranomaiselle kuuluu velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta tehokkaasti. Esimerkiksi hyväksyttävästä positiivisesta erityiskohtelusta voisi olla, että viranomainen on yhdenvertaisuuden toteutumisen arvioinnissa todennut, että henkilöstörakenne on yksipuolinen ja tällä perusteella päättää kehittää niitä toimintatapoja, joita noudatetaan henkilöstöä valittaessa tavoitteena tunnistaa mahdollisesti syrjiviä käytäntöjä. Jos valinta työnhakutilanteessa tehdään henkilöön liittyvän syyn perusteella, eikä hakijan pätevyyden perusteella, on kyse pääsääntöisesti syrjinnästä, eikä positiivisesta erityiskohtelusta. Viranomainen voisi esimerkiksi päättää, että jos on kaksi yhtä pätevää hakijaa, valitaan se hakija, joka kuuluu työpaikalla aliedustettuun väestöryhmään. Edelleen tulisi viranomaisen muuttaa kyseinen rekrytointiin liittyvä käytäntönsä heti, kun henkilöstörakenne vastaa väestön kokonaisrakennetta. Henkilö, joka epäilee tulleen syrjityksi työnhakutilanteessa, voi ottaa yhteyttä syrjintäkiellon noudattamista työelämässä valvoviin työsuojeluviranomaisiin.

Hallituksen suunnitelmissa ei ole muuttaa positiivisen erityiskohtelun määritelmää. Yhdenvertaisuuslaki konkretisoi perustuslain 6 §:n, ihmisoikeussopimusten ja EU-oikeuden yhdenvertaisuus- ja syrjinnänsuojasäännöksiä sekä panee toimeen perustuslain 22 §:n mukaista julkisen vallan velvoitetta turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Hallitus edistää yhdenvertaisuutta ja puuttuu syrjintään muun muassa 16.2.2017 hyväksytyn kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman toimenpiteillä. Yhdenvertaisuutta työelämässä kehitetään osana toimintaohjelmaa kiinnittämällä tiedotuksella ja koulutuksella huomiota työelämän syrjintään muun muassa rekrytoinneissa. Edelleen viranomaisia koulutetaan yhdenvertaisuusasioissa ja esimerkiksi kuntien yhdenvertaisuussuunnittelua kehitetään.

Helsingissä 5.7.2017

Oikeusministeri Antti Häkkänen